

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích

Záložna-kampelička Dolany

1899–1952 (1953)

Inventář

EL NAD č.: 667

AP č.: 227

Veronika Brožková

Plasy 2010

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce fondu	3
II. Vývoj a dějiny fondu	8
III. Archivní charakteristika fondu	8
IV. Stručný rozbor obsahu fondu	8
V. Záznam o uspořádání fondu a zpracování archivní pomůcky	8

Přílohy:

Příloha č. 1: Seznam použitých pramenů a literatury	9
Příloha č. 2: Seznam použitých zkratk	10

Inventární seznam	11
--------------------------	----

Tiráž	13
--------------	----

I. Vývoj původce fondu

Spořitelní a záložní spolky byly malé peněžní ústavy, které poskytovaly finanční služby svým členům z řad malých vkladatelů, především zemědělců a vesnických živnostníků. Vznikaly na sklonku 19. století podle německého vzoru Raiffeisenových záložen na základě zákona č. 70 z 9. dubna 1873, o společenstvech pro napomáhání živnosti a podnikání.

Velkým propagátorem těchto záložních spolků u nás byl František Cyril Kampelík (1805–1872). Tento lékař a politik mimo jiné v roce 1861 vydal brožuru „Spořitelny po farských kollaturách orbě, řemeslu ze svízeli pomohou“. Navrhl v ní zakládání malých venkovských spořitelen, které by z nahromaděného kapitálu poskytovaly rolníkům a venkovským řemeslníkům levný úvěr. Až do doby zakládání těchto spořitelen (kampeliček), ke kterému však došlo až po jeho smrti, byli rolníci odkázáni na lichváře a spekulanty a úvěry pro ně byly takřka nedostupné.

Na přelomu 80. a 90. let devatenáctého století se Kampelíkovy myšlenky začaly uskutečňovat. Zakládaným spořitelním a záložním spolkům se říkalo kampeličky nebo také raiffeisenky podle finančníka Friedricha Wilhelma Raiffeisena, který podobné úvěrové spolky zakládal v Německu. Vedly běžné účty, umožňovaly příjem a výdej peněz a vklady a výběry z vkladních knížek. Ze získaných depozit potom půjčovaly za výhodný úrok svým členům finanční hotovost bez dlouhé čekací doby a složitého ručení. Jednotlivé spolky zaštiťovala Ústřední jednota českých hospodářských spolků v Království českém. Ta pro záložny zajišťovala správu peněžních vkladů, ukládání financí na běžné účty v bankách, vedla účty, poskytovala úvěry, ukládala finanční přebytky, vykonávala revize, poskytovala poradenskou činnost. Vedle toho obstarávala i společný nákup hospodářských potřeb (uhlí, hnojiva, krmiva) pro zemědělce, objednávaných prostřednictvím jednotlivých spolků. Kampeličky byly zakládány s ručením neomezeným, pracovaly přímo na vesnicích, s minimálními náklady, kromě pokladníka neměly placené úředníky, byly spravovány lidmi, kteří měli své hlavní zaměstnání jinde a tuto funkci považovali spíše za čestnou.

Významný rozmach zaznamenaly kampeličky po vzniku republiky. Byly úzce spojeny s agrární stranou, tehdy nejvýznamnější stranou vládní koalice. Přispívaly k obecnému rozvoji měst, obcí i obyvatelstva. Stát kampeličky podporoval, poskytoval jim úlevy na daních i finanční pomoc. Při vzniku republiky existovalo 3746 kampeliček, na konci první republiky jich bylo 4372.

Ustavující valná hromada Spořitelního a záložního spolku pro Dolany a Habrovou se konala 8. prosince 1899 v Dolanech. Při svém založení měl spolek 28 členů. Bylo zvoleno pětičlenné představenstvo, jehož předsedou (starostou) se stal rolník Matěj Klajl, dále šestičlenná dozorčí rada a pokladník. Byly přijaty stanovy spolku a určen základní podíl ve výši 10 K a zápisné 1 K. Spolek se připojil k Ústřední jednotě českých hospodářských spolků.

Členy se mohli stát pouze občané obcí Dolany a Habrová. Počáteční úrok z vkladů byl stanoven na 4 %, ze zápůjček na 5 %. Úroková míra se později vlivem různých okolností mírně měnila, odvíjela se většinou od aktuálních úrokových sazeb Ústřední jednoty. Úřední hodiny byly stanoveny v neděli od 14 do 16 hodin, v letních měsících se úřadovalo již od 10.30 do 11.30 hodin.

Dne 4. ledna 1900 byl spolek zapsán do rejstříku společenstev (Krajský soud v Plzni, sv. II, list 131) pod názvem Spořitelní a záložní spolek pro Dolany a Habrovou, společenstvo s neobmezeným ručením. V letech 1901–1907 spolek používal nesprávný název Spořitelní a záložní spolek pro Dolany a Habrovou, společenstvo s neobmezeným ručením v Dolanech, v dubnu 1907 byla tato chyba po upozornění krajského soudu napravena.

Spolek neměl vlastní prostory. Valné hromady se konaly v dolanských hostincích, pokladna byla umístěna v bytě pokladníka Václava Buchy, zde se také úřadovalo a scházelo se představenstvo. V listopadu 1908 dal pokladník raiffeisence výpověď z bytu a spolek se přestěhoval do hostince Josefa Pytlíka.

V období 1. světové války vyzývala Ústřední jednota k upsání financí na válečné půjčky.

Členové kampeličky to odmítali, byli však zástupci c. k. okresního hejtmanství, okresního výboru a Plzeňské banky donuceni. Po dobu války byla snížena úroková sazba pro nové vkladatele, následkem nedostatku peněz došlo i ke krátkodobému omezení zápůjček, v tomto období nebyly členům kampeličky vypláceny žádné peníze.

Po válce, v roce 1919, zápůjčky stagnovaly. Ústřední jednota snížila úroky z vkladů, aby zabránila nadměrnému ukládání peněz, které měli lidé nashromážděné. V důsledku omezení činnosti a tím i minimálního zisku hrozil zánik spolku, členové si ale jeho zachování odhlasovali. V roce 1920 se finanční situace výrazně zlepšila, opět však hrozil rozpad spolku, tentokrát kvůli netečnosti jeho členů.

Po ukončení 1. světové války byly peníze upisovány na poválečné půjčky. Ztráta z válečných půjček ve výši 1964 K byla v lednu 1921 odepsána z rezervního fondu.

V březnu roku 1922 předal pokladník Václav Bucha svou funkci, kterou vykonával 22 let, svému nástupci, dolanskému učiteli Josefu Honomichlovi.

V revizních zprávách Ústřední jednoty bylo opakovaně vytýkáno nevhodné umístění kampeličky. V roce 1923 vznikl fond na zřízení vlastní spolkové místnosti a 1. února 1925 zažádalo představenstvo Ústřední jednotu o stanovisko ohledně vlastní budovy, aktuální situace bohužel stavbu ani koupi budovy neumožňovala. Úřadovalo se tedy i nadále v hostinci. Jediným možným řešením bylo oddělit spolkovou místnost od výčepu přepážkou, hostinský Matěj Ženíšek se uvolil na své náklady místnost v hospodě přehradit. Provozní náklady na topení a úklid spolkové místnosti byly 100 K ročně.

Otázka umístění spolku se opět řešila v roce 1927, kdy se naskytl možnost koupě domu od p. Krofity za částku 36 000 Kč. Po poradě s Ústřední jednotou se z finančních důvodů koupě neuskutečnila. V roce 1938 kampelička žádala o povolení stavby úřadovny na návsi v Dolanech. V úvahu připadala i výstavba domu kultury, kde by spolek měl vyhrazené vlastní prostory. Přes všechny návrhy zůstával spolek i nadále v sále hostince Matěje Ženíška. Za války či těsně po ní však byla v hostinci příčka, která oddělovala spolkovou místnost od výčepu, pravděpodobně odstraněna, proto se s hostinským Ženíškem v roce 1946 jednalo o postavení nové příčky. To však hostinský odmítl. Prostory byly pro úřadování spolku nevyhovující, proto se starosta záložny František Šnajdr uvolil poskytnout spolku jednu místnost s předsíní ve svém domě čp. 22 v Dolanech, a to za nájemné ve výši 600 Kč ročně. Do nových prostor se spolek přestěhoval 24. listopadu 1946.

V roce 1934 musely být podle vládního nařízení č. 169/1933 Sb. změněny stanovy spolku a při té příležitosti se obecné označení kampelička dostalo do názvu, oficiální název tedy zněl Kampelička, spořitelní a záložní spolek v Dolanech, zapsané společenstvo s ručením neobmezeným.

Na základě vládního nařízení č. 268/1941 Sb. byl 23. září 1941 schválen nový dvojjazyčný název Kampelička, spořitelní a záložní spolek v Dolanech, zapsané společenstvo s neobmezeným ručením – Kampelička, Spar- und Vorschussverein in Dollan, eingetragene Genossenschaft mit unbeschränkter Haftung.

Po obnovení svobodné Československé republiky vydal dne 19. května 1945 prezident republiky Dr. Edvard Beneš dekret č. 5/1945 Sb., jímž byla ve všech hospodářských ústavech, družstvech a institucích zrušena působnost dosavadních vedoucích osob a činovníckých sborů a vedení přešlo na jmenované národní správce. Národním správcem dolanské kampeličky byl dne 20. června 1945 zvolen dosavadní pokladník spolku Josef Honomichl. Dne 15. července 1945 se konala valná hromada, kde byl František Šnajdr opět zvolen starostou spolku.

Ke dni 16. prosince 1946 bylo ve smyslu § 1 zákona č. 200/1946 Sb., o některých opatřeních v oboru obchodního a společenstevního práva, ve společenstevním rejstříku z názvu vymazáno německé znění firmy.

Na základě výnosu ministerstva financí čj. 46923/47-III/7 ze dne 1. března 1948 byl ustanoven pětičlenný místní akční výbor Národní fronty, jeho předsedou se stal starosta spolku František

Šnajdr. Úkolem akčních výborů byla tzv. „očista veřejného života“ a „potlačování reakce“ – odpůrců KSČ. Místní akční výbor zbavil funkce předsedu dozorčí rady Antonína Šimandla, na jeho místo byl dosazen Miloslav Chudáček.

Na základě zákona č. 181/1948 Sb., o organizaci peněžnictví, byla výnosem Ministerstva financí č. j. 205.209/48-III/7 ze dne 15. října 1948 přikázána přeměna v ústav lidového peněžnictví s tím, že název bude znít „Záložna-kampelička v Dolanech (Plzeň)“. Záložna se stala povinným členem Okresní spořitelny a záložny v Plzni, která byla zároveň jejím peněžním ústředím. Dosavadní členové správy a úředníci zůstali ve svých funkcích.

Ke dni 5. října 1951 byla firma ze společenstevního rejstříku přenesena do podnikového rejstříku, zde byla zaregistrována pod značkou Dp 77.

Podle § 14, odst. 1 a 3 zákona č. 84/1952 Sb., o organizaci peněžnictví, se ke dni 1. ledna 1953 Záložna-kampelička v Dolanech sloučila univerzální sukcesí bez likvidace se Státní spořitelnou v Plzni. V důsledku toho došlo dne 27. ledna 1953 k výmazu Záložny-kampeličky v Dolanech z podnikového rejstříku.

Kampelička se po celou dobu své existence významnou měrou podílela na rozvoji obce i místních spolků. V roce 1906 byla schválena půjčka na zřízení jeviště divadelnímu spolku Tyl, v roce 1913 prostřednictvím člena kampeličky a obecního výboru Václava Ševčíka půjčka obci Dolany na splacení obecního dluhu.

V prosinci 1929 byla obec Dolany přijata za člena spolku, v roce 1930 jí byla schválena půjčka na elektrizaci s tím, že částka 50 000 Kč bude poskytnuta bezúročně a další částka do 50 000 Kč bude půjčena na obvyklý úrok s podmínkou, že v případě nepříznivé účetní uzávěrky doplatí obec úrok i z prvních 50 000 Kč. Celkem bylo obci nakonec poskytnuto 86 000 Kč, úročena byla celá zapůjčená suma. V roce 1936 bylo obci půjčeno dalších 60 000 Kč, a to na stavbu mostu.

V roce 1940 darovala kampelička obci částku 1040 Kč na zakoupení stříkačky k hubení škůdců. V roce 1941 se členem spolku stal Sbor dobrovolných hasičů v Dolanech, byla mu poskytnuta půjčka ve výši 42 500 Kč na zakoupení motorové stříkačky. Spolek vyvíjel i významnou osvětovou činnost, např. školním dětem byly při různých příležitostech darovány vkladní knížky. Od roku 1950 kampelička podporovala i nově vzniklé jednotné zemědělské družstvo, pokladník poskytoval družstvu účetní služby, k dispozici dala kampelička i svoji úřadovnu s příslušenstvím.

Významní činovníci spolku

Předsedové představenstva (starostové)

Matěj Klajl	12/1899–04/1905
Václav Chudáček	04/1905–03/1911
Josef Pechman	03/1911–03/1915
Jan Pytlík	03/1915–06/1923
Matěj Pechman	04/1924–02/1929
Josef Chudáček	02/1929–04/1935
Matěj Fryček	04/1935–03/1938
František Šnajdr	03/1938–05/1945
Josef Honomichl ¹	05/1945–07/1945
František Šnajdr	07/1945–12/1952

Předsedové dozorčí rady

Hynek Mikšík	12/1899–03/1902
Josef Pechman	03/1902–04/1905
Martin Honzík	04/1905–05/1933
František Ševčík	05/1933–03/1940
Antonín Šimandl	05/1940–03/1948
Miloslav Chudáček	03/1948–12/1952

¹ Národní správce jmenovaný na základě dekretu prezidenta Dr. Edvarda Beneše č. 5/1945 Sb. ze dne 19. května 1945

Vývoj vkladů a zápůjček

<u>rok</u>	<u>vklady</u>	<u>zápůjčky</u>	<u>zisk/ztráta</u>
1900	10 930,82 K	10 358,00 K	-78,97 K
1905	11 541,42 K	1 664,00 K	32,25 K
1910	31 442,26 K	5 430,69 K	115,27 K
1915	45 148,14 K	1 430 K	491,98 K
1920	152 980,24 K	11 200 K	856,87 K
1930	545 160,30 Kč	244 700 Kč	1 563,25 Kč
1940	351 317,70 Kč	56 200 Kč	10,15 Kč
1945	3 268 879,60 Kčs	0 Kčs	1 528,40 Kčs
1952	1 385 333,60 Kčs	?	3 240,20 Kčs

Počet členů spolku

<u>rok</u>	<u>počet členů</u>
1899	28
1900	29
1910	41
1915	43
1930	74
1935	83
1940	82
1945	80
1948	91

II. Vývoj a dějiny fondu

Archivní fond Záložna-kampelička Dolany tvoří celkem 13 česky psaných úředních knih z let 1899–1952 (1953), z toho 10 knih správního charakteru (protokol pro valnou hromadu, protokol pro dozorčí radu, protokol pro představenstvo, seznamy činovníků a členů) a tři účetní knihy. Fond dále obsahuje 1 karton spisového materiálu (zakládací listiny spolku a úřední korespondence). Fond byl do Státního okresního archivu Plzeň-sever převzat společně s písemnostmi ostatních peněžních ústavů okresu Plzeň-sever v roce 1980 (č. př. 523).

III. Archivní charakteristika fondu

Název archivního fondu byl zvolen na základě Metodického návodu OAS MV k vedení evidence NAD podle vyhl. č. 645/2004 Sb. (Hlava XII, Čl. 17), tj. posledního úředního nebo jinak běžně užívaného názvu svého původce a místa působení.

Při pořádání a inventarizaci fondu bylo přihlédnuto k současným pravidlům pro zpracování archivního materiálu (Metodické návody a instrukce pro zpracování archivního materiálu. SAP X, 1960, č. 2, s. 215–310) a platné metodiky SOA v Plzni (Interní předpis č. 16 o posuzování, schvalování a evidenci archivních pomůcek ze dne 21. 12. 2009).

V roce 1981 Dr. Josef Pankraz a Marie Vitoušová fond uspořádali a vyhotovili skupinový inventář „Peněžní ústavy v okrese Plzeň-sever (1858) 1867–1954“, k jeho schválení však nedošlo.

Celkový rozsah fondu je 0,28 bm. Knihy jsou řazeny podle obsahu a v rámci jednotlivých druhů chronologicky. Spisový materiál tvoří zakládací listiny spolku, jeho stanovy a úřední korespondence, převážně usnesení Krajského soudu v Plzni. Posteriora ve fondu tvoří zápis dozorčí rady Státní spořitelny v Plzni ze dne 4. ledna 1953 (K 8).

Písemnosti byly podle přílohy č. 3 zákona č. 499/2004 Sb. zařazeny do II. kategorie. V době zpracování fondu se nacházely ve vyhovujícím stavu, některé knihy (K 3, K 7, K 13) jsou poškozeny plísní, nevyžadují však restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu fondu

Fond obsahuje zejména zápisy ze schůzí orgánů spolku a účetní uzávěrky. Záznamy jsou dokladem vývoje peněžnictví na regionální úrovni, poskytují přehled o vývoji spolku za celé období jeho existence a lze z nich získat informace o dění nejen uvnitř spolku, ale i v obci Dolany.

V. Záznam o uspořádání fondu a zpracování archivní pomůcky

Archivní fond Záložna-kampelička Dolany 1899–1952 (1953) uspořádala a inventář k němu zpracovala Veronika Brožková v červnu 2009 v SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích. Čistopis pomůcky zhotovila v lednu 2010 Veronika Brožková.

Příloha č. 1:

Seznam použitých pramenů a literatury

Státní oblastní archiv v Plzni, *Krajský soud Plzeň /nezpracováno/,* Spořitelní a záložní spolek pro Dolany a Habrovou, zapsané společenstvo s ručením neobmezeným – sign. Dr II 131, Záložna-kampelička v Dolanech (Plzeň) – sign. Dp 77.

Hájek, Jan – Lacina, Vlastislav. *Od úvěrních družstev k bankovním koncernům.* Praha, 1999.

Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené, 1873 (částka XXV, 17. 5.).

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1933 (částka 53, 14. 8.).

Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava, 1941 (částka 89, 22. 7.).

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1945 (částka 4, 23. 5.).

Sbírka zákonů a nařízení Republiky československé, 1948 (částka 66, 3. 8.).

Seznam použitých zkratk

NAD	Národní archivní dědictví
OAS MV	Odbor archivní správy Ministerstva vnitra
SAP	Sborník archivních prací
SOA	Státní oblastní archiv
SOkA	Státní okresní archiv
AP	Archivní pomůcka

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
I. Knihy			
1	Protokol valné hromady (8. 12. 1899–8. 12. 1929)	1899–1929	K 1
2	Protokol valné hromady (13. 4. 1930–9. 7. 1949)	1930–1949	K 2
3	Protokol pro představenstvo (14. 1. 1900–29. 7. 1923)	1900–1923	K 3
4	Protokol pro představenstvo (9. 9. 1923–2. 11. 1930)	1923–1930	K 4
5	Protokol pro představenstvo (14. 12. 1930–30. 11. 1940)	1930–1940	K 5
6	Protokol pro představenstvo (28. 1. 1941–27. 11. 1952)	1941–1952	K 6
7	Protokol pro dozorčí radu (27. 5. 1900–21. 6. 1925)	1900–1925	K 7
8	Protokol pro dozorčí radu (13. 9. 1925–4. 1. 1953)	1925–1952 (1953)	K 8
9	Seznam činovníků spolkových	1899–1952	K 9
10	Seznam členů	1899–1952	K 10
II. Spisový materiál			
11	Zakládací listiny a stanovy spolku	1899–1948	N 1
12	Úřední korespondence	1901–1951	N 1
13	Smlouvy s pokladníkem	1924–1934	N 1
14	Dotazník pro statistickou zprávu za rok 1913	[1913]	N 1
III. Účetní materiál			
a) účetní knihy			
15	Soupis členských podílů	1900–1951	K 11
16	Hlavní kniha pro podíly	1900–1949	K 12
17	Bilanční kniha	1901–1927	K 13
b) účty			
18	Účetní závěrky	1900–1952	N 1

Název archivní pomůcky:	Záložna-kampelička Dolany
Značka fondu:	ZK Dolany
Časový rozsah:	1899–1952 (1953)
Počet evidenčních jednotek:	14 (13 úředních knih, 1 karton)
Počet inventárních jednotek:	18
Rozsah v bm:	0,28 bm (úřední knihy – 0,17 bm, karton – 0,11 bm)
Stav ke dni:	12.1.2010
Zpracovatel archivního souboru:	Veronika Brožková
Zpracovatel archivní pomůcky:	Veronika Brožková
Počet stran:	13
Počet exemplářů:	4
Schválila:	Martina Matušková dne 12. 1. 2010 – č. j. SOAP/060-18/2010